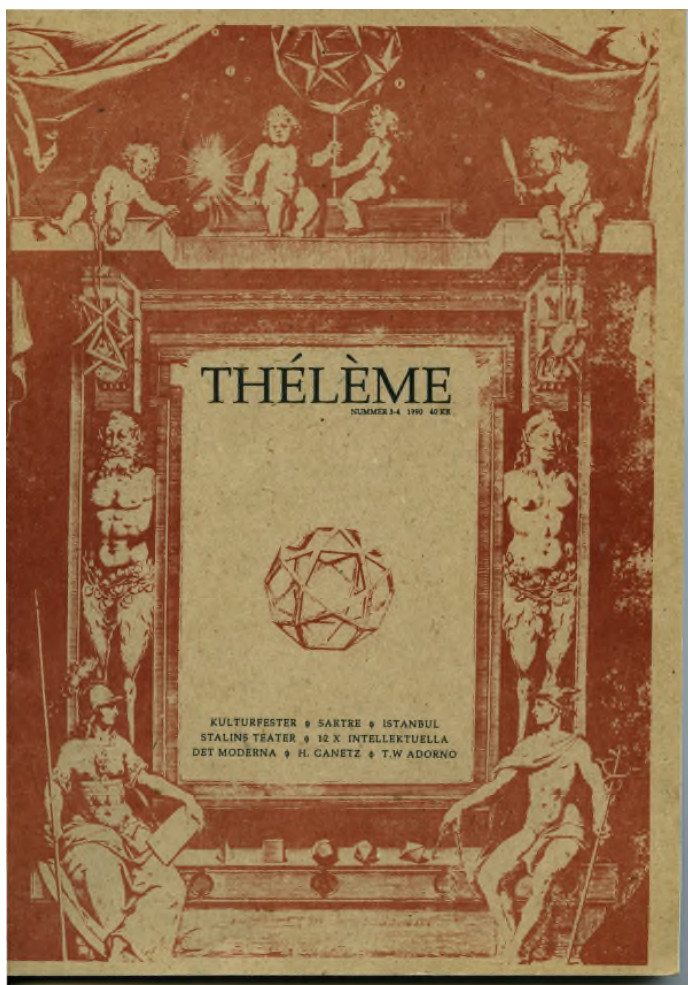

FAKSIMIL

Donald Broady, "Sociologens skratt", *Thélème*, nr 3-4 1990, pp. 24-25.

Redaktionell not, p. 25: "Texten har hämtats ur Donald Broadys arbetsrapport Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi (1989:2. UHÅ.FoU.) Thélème har, med författarens godkännande, pusslat ihop denna artikel av utbrutna delar. En liknande text återfinns i boken Att tänka annorlunda, utgiven på Symposion förlag våren 1990."

PDF-filen återger även de föregående sidorna, pp. 18-23. Där finns under rubriken "Hur var Sartre möjlig" en förkortad översättning av Pierre Bourdieus artikel "Sartre, l'invention de l'intellectuel total", *Libération*, 31 mars 1983, pp. 20-21.

thélème

NUMMER 3-4 1990 40 KR

i n n e h å l l

PLATONS GROTTA ELLER FANTOMENS?

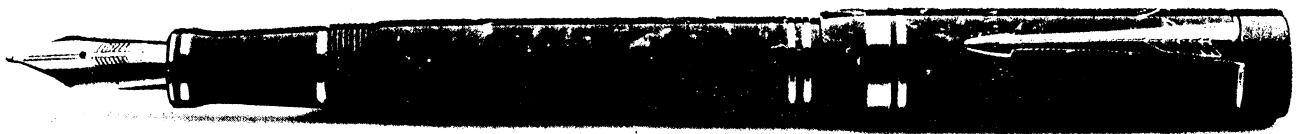
På sextiotalet levde tanken på de intellektuellas engagemang i världen högt. Somliga radikaler begav sig rätt in i gerillernas djungler; tio år senare rörde de sig istället i den franska filosofins begrepps-djungler. Nu är bägge djunglerna nerhuggna, och vi börjar förstå var det verkliga problemet ligger: regnskogskövligen. Volla! som Derrida en gång har sagt i Rösten och Fantomen.

Kanske kan man säga att idén om den intellektuelle som representant för folket eller för uteatta grupper i samhället under senare tid har självdött. Men det är inte den resignerade filosofin som bombat sönder denna tanke - utan istället är det kanske just det folk, som en gång skulle representeras, som nu istället börjat presentera sig självt? Ett engagemang och en kompetens utanför de gängse formerna, men tyvärr än så länge ofta bara upprört stlirrande framför TV:n. Den intellektuelle har inte längre monopol på kritisk reflexion. Det vill säga: här i västvärlden, och inte överallt ens här. En fundamental insikt: det går inte längre att uppställa en norm, ett ideal för den intellektuelle. Asch sol som Habermas formulerar det i Det Modernas filosofiska konkurs.

Eller som vi själva vill formulera det: nu ska vi dricka bira och sola hela jävla sommaren.

Redaktionen.

- 4 Journalister, vagabonder, positivhalare
Peter Antman & Göran Greider
- 8 AIK - Brage 1-1 *Tobbe Andersson*
- 10 Nordens Albanen *Peter Mickwitz & Mikael Kokkola*
- 12 Istanbul 1990 *Ozan Sunar*
- 16 Att bränna en Mercedes *Thomas Jonter*
- 18 Hur var Sartre möjlig? *Pierre Bourdieu*
- 24 Sociologens skratt *Donald Broady*
- 26 Karriär via Thélème? *Erik Tängerstad*
- 29 Vi och dom *Peter Antman*
- 32 Stalins Teater *Rikard Hoogland*
- 36 En (svensk) intellektuell tiger? *Per Svensson*
- 41 Kunskapens charm *Gabor Bora*
- 46 Så ömsar den vänsterintellektuelle skinn *Erik Furumark*
- 48 Rätten att filosofera *Lena Gemzöe*
- 54 H. Ganetz *Ulrika Milles*
- 60 Säg hej till publiken *Björn Gunnarsson*
- 62 Resignation *Theodor Wiesengrund Adorno*
- 66 Svar till Wiesengrund *Fredrik Herzberg*
- 68 Skriften på väggen *Mattias Grosin*
- 69 Det moderna *Peter Antman*
- 71 När ansiktena byts ut *Göran Greider*
- 78 Ett ord till den vite mannen *Anders Sjölander*
- 80 Kulturfester *Mats Berggren*
- 83 Nils Cartter *Ozan Sunar*

Redaktion: Peter Antman, Göran Greider, Ulrika Milles, Anders Sjölander, Ozan Sunar, Erik Tängerstad. Ansvarig utgivare: Erik Tängerstad. Form & Layout: Ozan Sunar. Thélème är en oberoende tidskrift som ägs och utges av föreningen Thélème. Adress: Grindsgatan 33, 116 57 Stockholm. Tel: 42 29 44. Thélème utkommer med 4 nr/år. Prenumerera genom att sätta in 120 kr på Pg: 4627419-7. Redaktionen ansvarar ej för insänt, ej beställt material. Citera oss gärna men uppge källan. Tryck: Internationell tryck, Uppsala.

FRÅN DJÄVULSÖN TILL SARTRE

1894 anklagades en fransk-judisk kapten, A. Dreyfus, för förräderi, degraderades och skickades till Djävulsön. Efter några år uppdagades att det dokument som fällt Dreyfus var en förfälskning och att det hela handlade om antisemitism. Kring detta flammade en strid upp som i många år väckte reaktioner över hela Europa och också delade Frankrike i två halvor: den bättre halvan anfördes av författaren Emile Zola, som i ett öppet brev vänt sig till franske presidenten och beskyllt krigsrätten för att ha handlat mot bättre vetande och på order av militärerna. Ur denna strid steg termen De intellektuella för första gången fram på bred front - det blev ett skällsord för de radikaler som skändat den heliga nationen. Petitioner och manifest började cirkulera. Det är nu nästan hundra år sen, men fortfarande är våra föreställningar om de intellektuella präglade av denna strid.

Men i varje samtal om vilka de intellektuella är, eller hur de borde vara, dyker förr eller senare ytterligare ett namn upp: Jean Paul Sartre. Sartre har blivit en modell, en idealtypisk gestalt; hans oförtrolliga verksamhet under ett halvt sekel har mer än något annat bidragit till att skapa själva det koordinatsystem som vi ställer in alla intellektuella i för bedömning och värdering. Men hur uppstod han? Den franske kultursociologen Pierre Bourdieu ställer frågan om hur olika traditioner och institutioner skapar förutsättningarna för framträdandet av Sartre - den totalintellektuelle. Det är en sorts socialpsykoanalys av den intellektuelle som Bourdieu bedriver. Hur pass medveten är den intellektuelle om vilka regler som styr hans beteende? Hur gör han eller hon sin karriär?

Hur var Sartre möjlig?

PIERRE BOURDIEU

"Sartre dominerade utan minsta tvivel sin generation och fick inga efterträdare". Sådan är domen som de officiella kursplanerna, i ett arbete publicerat framåt sjuttioalet och ägnat den franska litteraturen sedan 1945, fäller över Sartres verk.

Samhällsvetenskapen behöver inte ta ställning till denna dom, utan måste ta den för vad den är, det vill säga ett odiskutabelt socialt faktum, och försöka göra något vettigt av det, göra det begripligt.

Hur var Sartre, den (franske) intellektuelle par excellence, möjlig? Vilka var de sociala förhållanden som möjliggjorde den totalintellektuelle, närvarande på alla tankens fronter, som filosof, kritiker, romanförfattare, teaterman? Det är frågor som är typiskt antisartreska: Sartre, skapare av den intellektuelle som oskapad skapare, upphörde inte, i sina ständigt återupptagna självanalyser, att bejaka sin förmåga att uttömmande behandla kunskapen om sin egen sanning, i egenskap av individuell person och i egenskap av intellektuell. På samma gång har han på för-

hand ogiltigförklarat som reduktionistiskt varje försök att ge form åt det formlösa, att klassificera det oklassificerbara, att objektivt tänka denne kritiker av allt objektivt tänkande.

Sartres originalitet bestod i att han förde samman en uppsättning arbetssätt, som dittintills varit åtskilda, för att fullända den intellektuella verksamheten. Endast en fördjupad samhällslelig historia skulle kunna visa att alla elementen hos den intellektuelle, som social person, förelåg redan innan den kapitalkoncentration skedde genom vilken Sartre förenade dem i sin egen person. Det som man snabbt skulle kunna frammana är logiken i det ackumulationsarbete tack vare vilket Sartre hos sig själv kunde låta sammanstråla hela tyngden av de traditioner och intellektuella förhållningssätt som steg för steg hade uppfunnits och institutionaliserats genom Frankrikes hela intellektuella historia.

När Sartre överskrider den osynliga men så gott som oöverstigliga gränsen som skilde professorerna, filosoferna eller kritikerna från författarna, de

småborgerliga "boursiers" från högborgerlighetens arvtagare, vetenskapen från "geniet", begreppets tyngd från stilens finess, så konstituerar han den skönlitteräre filosofen och den metafysiske romanförfattaren. Den filosofiska "revolutionen" mot vetandets teorier går inte att skilja från en "revolution" i den filosofiska stilen. Införandet av den husserlska teorin om intentionaliteten, som syftar till att ersätta medvetandets slutna värld med det öppna medvetande som "strålar ut" mot ting, mot världen, mot de andra, medför inbrottet av ett helt nytt universum av nya objekt i den filosofiska diskursen (såsom den berömda caféservitören), utestängda från den "akademiska" filosofins en smula begränsade atmosfär och dittintills reserverade för författarna.

Den kräver också ett nytt sätt att tala om dessa nya saker som är öppet litterärt. Filosofin stiger ut på gatan, och filosofen skriver vid cafébordet i författarnas tradition. Såsom hans val av Gallimard visar - en bastion för den rena litteraturen - för publicerandet av filosofiska skrifter, dittintills hänvisade till Aican, stamfader till Les Presses universitaires, upphäver Sartre gränsen mellan den litterära filosofin och den filosofiska litteraturen, mellan de litterära effekterna inspirerade av den fenomenologiska analysen och den metafysiske romanens existentiella analyser, *La Nausée* eller *Le Mur*. Genom att dramatisera och förenkla de filosofiska

teserna, predisponerar idédramer som *Huis clos* eller *Le Diable et le Bon Dieu*, dem att inträda i de borgerliga salongerna och filosofiundervisningen.

Kritiken är den ofrånkomliga följeslagaren till denna kulturella revolution. Eftersom den kritiska diskursen till sitt väsen är normativ, eller bättre, performativ, tillåter den dessutom att

förläna ett drag av analys åt det som i själva verket är ett hävdande av monopolet på en litterär legitimitet genom införandet av en ny definition av författaren och romanformen. Att skriva att varje romanteknik implicerar en metafysik, det är att gentemot en Gide, Mauriac eller Malraux grundlägga Sartre som innehavare av monopolet på

Leve Sartre!

Ge sig på Sartre? Min ungdoms idol? Det kan inte hjälpas, men vilar det inte något snålt, nästan missunningsamt över Bourdieus visserligen briljanta analys av Sartre som intellektuell?

Artikeln publicerades 1983, ett dystert årtal; jag gick omkring och letade jobb, men hittade inget. Jag minns också att jag gick omkring och var förbannad på alla svenska intellektuella för att de var så fega, tillbakadragna, rädda för att tala politik annat än i termer av besvikelse, resignation. Timbrointellektualismen härskade.

Ett yttrande av Sartre nådde mig genom någon tidning; kort innan han dog lär han ha sagt: "En eländig vänster har besegrats av en lika eländig höger".

I en intervju från 1970, full av tidstypiska självklarheter - såsom referenser till "massorna" och den kinesiska kulturrevolutionen - diskuterar Sartre begreppet intellektuell. Vad bör den intellektuelle göra? "Han måste för det första avskaffa sig själv i sin egenskap av intellektuell. Vad jag då kallar intellektuell är det dåliga samvetet. Han måste ställa det som han kunnat inhämta från olika vetenskapsområden...direkt i massornas tjänst." Och han går på: "Jag tror att en tidning idag som skapats för massorna borde bestå av en viss proportion intellektuella och en viss

proportion arbetare och att artiklarna inte borde vara skrivna antingen av de intellektuella eller av arbetare utan av dem tillsammans". Stryk, eller problematisera åtminstone, det där med massorna (som luktar både vänsterintellektuellt dagdrömmeri och över-sitteri), och grundtanken är fortfarande ett ideal, vårt att sträva efter. Varför i helvete skriver inga jobbare i Thélème?

Sen får Sartre frågan hur majhändelserna har förändrat honom, och svarar: "Jag har gradvis ifrågasatt mig själv som intellektuell. I grund och botten var jag en klassisk intellektuell". Det finns en storhet där, som är omöjlig att frånta Sartre: han gick aldrig oberörd, opåverkad genom sin tids händelser. Han kämpade med sig själv, sin intellektuella roll. Än idag, så fort man slår upp någon politisk text, smittar entusiasmen av sig. En energi. Bourdieu i all ära - det är som en hink med iskallt vatten. Sartre: det är fest, fyrverkeri, briljans, ilska, ironi, satir över makten.

Sartres filosofi är idag, av många skäl, alldeles omöjlig. Men även Pariskommunardernas uppror i ett genomreaktionärt Europa var på sin tid omöjligt: det hindrar inte att entusiasmen, djärvheten i projektet, överlever. Alltså: Leve Sartre!

Göran Greider

romanens legitimitet, eftersom Sartre är den ende innehavaren av ett metafysiskt diplom.

Dens självlegitimerande funktion hos kritiken uppenbaras sällan så tydligt som i de fall då den, på gränsen till det polemiska, tillämpas på de mest omedelbara konkurrenterna, som Camus, Blanchot eller Bataille, aspiranter på den dominerande position där det inte finns utrymme för mer än en, och på sammanhängande emblem och attribut, såsom rätten att göra anspråk på arvet från Kafka, den metafysiske romanförfattaren par excellence. Men dessa distinktionsstrategier som gör kritiken möjlig skulle inte tjäna någonting till om de inte hade som sitt stöd ett totalt verk som berättigar sin upphovsman att i vart och ett av fälten för intellektuell praktik införa helheten av det tekniska och symboliska kapital som förvärvats i alla de övriga.

Att påbjuda den totalintellektuelle som det enda legitima förverkligandet av den intellektuelle, det innebär att negativt bestämma konkurrenterna som partiella intellektuella, ja rentav lemlästade: Merleau-Ponty, trots vissa utflykter inom kritiken, är enbart filosof; Camus, som genom Mythe de Sisyphé eller L'homme révolté naivt förrådde att han inte hade det minsta av professionell filosof över sig, är bara en romanförfattare. Blanchot är bara en kritiker och Bataille bara en essäist, för att inte tala om Aron, förvisad till rangen av sociolog eller politolog och hur som helst diskvalificerad genom att inte ha innehaft denna andra nödvändiga beståndsdel i den totalintellektuelles gestalt - vänsterengagemanget.

Förberedd genom de kritiska skrifterna och de filosofiska manifesten från förkrigstiden, och även La

Nausée, som genast vann erkännande som den "mästerliga" föreningen av litteratur och filosofi, fullbordas under efterkrigstiden koncentrationen av allt det slags intellektuellt kapital som grundlägger den totalintellektuelles gestalt med skapandet av *Les Temps Modernes*. En specifik institution för koncentrationen och utövandet av den specifikt intellektuella makten, den "filosofiska tidskriften", som - vilket redaktionens sammansättning vittnar om - under Sartres banér samlar levande representanter för alla de intellektuella traditioner som förenas i grundarens verk och person och ger möjlighet att programmatiskt och kollektivt grundlägga det sartreska projektet att utforska alla existensens aspekter.

I själva verket förblir föreningen av alla de kulturella produkter som Sartre förverkligar en speciell form av den filosofiska ambition som härstammar från korsandet av de två fenomenologierna, Hegels, läst av Kojève, och Husserls, förmedlad av Heidegger. Genom den uppnår filosofin (som, i synnerhet med Kant, hade försäkrats mot de "världsliga" kompromisserna) inom det intellektuella fältet helt och hållet den suveräna position som den alltid hade gjort anspråk på - utan att egentligen aldrig ha uppnått den annat än på universitetsfältet. Och det är alltså inte av någon slump som den totaliserande ambitionen, det intellektuella uttrycket för den absoluta makten, aldrig hävdas med större tydlighet än i de filosofiska arbetena, och först och främst i *Varat och Intet*, det första framträdan-

det av pretentionen hos den tanke som är oöverskridbar och som kommer att finna sin absoluta kulmen i den allt uppslukande dialektiken i *Critique de la raison dialectique*, den slutgiltiga ansträngningen att bibehålla en hotad intellektuell maktposition. Till och med arbetets volym, omfattningen av de ämnen som avhandlas, till det yttre lika omfattande som livet självt - kärleken, döden, begäret, känslan, perceptionen, fantasin, minnet och historien, det suveräna anslaget i konfrontationen med författarna av alla högsta rang, Hegel, Husserl eller Heidegger, och kanske i synnerhet pretentionen att överskrida och bevara allt; allt i detta arbete vittnar om viljan att utan att dela med sig utöva, på alla tankens och existensens områden, anspråket på att inrätta sig på den grundande instans som alltid har varit filosofins.

Det är nödvändigt att här för ett ögonblick dröja vid den relation som

Sartre upprätthöll med politiken. I denna process av ackumulation av de olika dragen i den intellektuella gestalten, kunde Sartre inte undgå att möta den engagerade intellektuelle som typ och anspråket på den överlägsna moral som hade framträtt med Zola och försvararna av Dreyfus och som hade blivit en så fullständigt nödvändig del av den dominerande bilden av den intellektuelle att den för ett ögonblick hade pålagts själve Gide. När Sartre blivit förkroppsligandet av den intellektuelle par excellence, skulle han konfronteras med politiken, det vill säga, under den nästan revolutionära period som följde på krigsslutet, med kommunistpartiet. Och det radikala överskridandets strategi var det perfekta medlet att ge en teoretiskt acceptabel form åt den ömsesidiga legitimeringens relation som surrealisterna hade upprättat med partiet under förkrigstiden, det vill säga i en helt annan intellektuell atmosfär

och ett helt annat tillstånd för kommunistpartiet. Den fria alliansen mellan "följeslagaren på vägen" och partiet har ingenting av den villkorlösa kapitulation över sig som man har velat se i det: den är det som tillåter för den intellektuelle att placera sig i förhållande till partiet och "folket" i den relation som är den För-sig-I-sig, och på så sätt motta den revolutionära dygdens diplom och hela tiden ändå behålla den fulla friheten i den intellektuella verksamheten.

I själva verket skulle man kunna visa att kategorierna i Sartres ontologi, I-sig:et och För-sig:et, är en sublimerad form för relationen mellan den "intellektuelle" och "borgaren" sådana som Sartre ser dem. Som illegitim "oäkting", i brist på "varat", som en tunn hinna av Intet och Frihet mellan borgarna - "skitstövlar" i La Nausée - och folket befinner sig den intellektuelle alltid på ett avstånd från sig själv, skild från sitt vara - alltså från alla de som bara är det de är, och ingenting mer - av den obetydliga men oöverskridbara skillnad som utgör den intellektuelles storhet och elände. Elände, alltså storhet, denna typiskt pascalska omkastning, befinner sig i själva hjärtat av den ideologiska omvandling som, från Flaubert till Sartre (och vidare), ger den intellektuelle möjlighet att grundlägga sin andliga hedervärdhet i transmutationen genom fritt val av hans utslutning från makterna och de världsliga privilegierna.

Sartre uttryckte och realiserade således, under hela sitt liv, som var uppdelat mellan arbetsrummet och det litterära cafeet, det konstnärliga manifestet och den politiska manifestationen, de intellektuellas kulturella

omedvetna (eller, mer exakt, de franska filosofilärarnas.). Ända till dess yttersta gräns drev han illusionen om genomskinligheten hos sig själv, det adekvata medvetandet om den egna tillvaron som är principen för det förtvivlade förkastandet av alla determinismer och den patetiska ansträngningen för att lösgöra den intellektuelles person ur allt slags reducerande till det generella, till genre eller klass. Det är inte av en slump som Sartre, i filosofin som i dramerna, i sina romaner som i sina politiska analyser eller sina kritiska essäer, utan uppehåll vänder och vrider på detta enda och samma problem, det som handlar om den intellektuelles samhälleliga status, bara för att alltid ändå sluta i samma förträngning (i Freuds mening) i form av den överdrivna och utmanande framhävda bekännelsen ("jag är bara en intellektuell småborgare"). Med hjälp av universaliseringen av det särskilda fallet, verksam i all analys av essenser tillämpad på en upplevelse som inte bestäms i sin sociala specificitet, omvandlade Sartre den intellektuelles erfarenhet till en ontologisk struktur: en borgare i stånd att förkasta sin klass för att kämpa med proletariatet men dömd till att förkastas; för att ha valt dömd av dem som inte har något val; den intellektuelle, paria och privilegierad; paria eftersom han är privilegierad, privilegierad eftersom han är paria.

Man kan förstå att detta meddelande kunde finna ett gensvar som gick långt utöver ett enkelt intellektuellt instämmande hos den intellektuella publiken, i synnerhet i det ögonblick då den politiska och sociala situationen förde den till ett oroligt ifrågasättande av sig själv.

En mer fullständig förståelse av effekten "Sartre" skulle förutsätta att man analyserar det samhälleliga behovet av en profetia för de intellektuellas vidkommande och att man därur försöker få fram de konjunkturmässiga förhållandena, liksom känslan av att något oåterkalleligt nytt hade inträffat, av den tragik och ångest som hänger samman med de individuella och kollektiva kriser som föddes ur kriget, och då i synnerhet de strukturella. Det skulle åtminstone vara nödvändigt att återkalla kännetecknen för ett intellektuellt fält utrustat med sina egna institutioner för reproduktion (Ecole normales superieur) och legitimeringar (tidskrifter, cenakler, förlagsfolk, akademier, etc) och i stånd att understödja existensen av en oberoende intelligensaristokrati, skild från statsmakterna, och i själva verket riktad mot dessa. Det skulle också vara nödvändigt att frammana den definition av den intellektuelle som dessa institutioner erkänner och sanktionerar.

Som gammal elev på Ecole normales superieure, med filosofisk examen, härstammande från en borgerlig parisisk familj, rör sig Sartre i den intellektuella miljön som fisken i vattnet. Han är utrustad med alla de egenskaper som behövs för att förverkliga den fulländade formen av en typ av intellektuell som det franska intellektuella fältets hela historia i efterhand synes ha förberett honom för. Obehaget han uttrycker - till exempel i temat om den oäkta börd - är inte obehaget över att befinna sig i den intellektuella världen, utan obehaget i att vara intellektuell. Det är utan tvivel det som gör att de intellektuella som har försökt att känna igen de intellektuella i denna talesman för

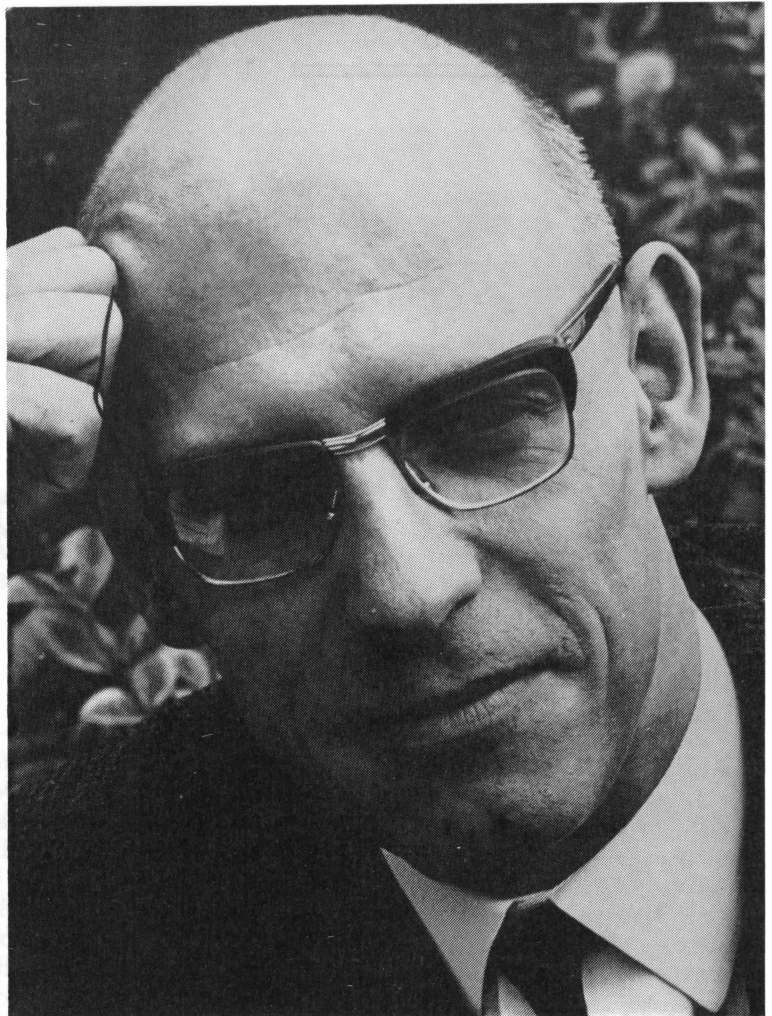
de intellektuellas ångest, har gett honom rätten att inta en dominerande position i det intellektuella fältet.

De som idag, offer för sina ungdomliga drömmar, skyndar sig att ivrigt eftersträva efterträddandet av denne intellektuelle framför alla andra begår ett stort misstag om de glömmer att de konjunkturmässiga, men också strukturella förhållanden, som gjorde Sartre möjlig, idag är på väg att försvinna. Trycket från den statliga byråkratin och förförelsekonsterna från pressen och från marknaden för kulturella produkter som sammansvär sig för att reducera autonomi för det intellektuella fältet och dess specifika institutioner, hotar det som utan tvivel var det mest sällsynta och mest värdefulla i den sartreska modellen för den intellektuelle och det reellt mest antitetiska till de "borgerliga" dispositionerna: förkastandet av makterna och de världsliga privilegierna och bejakandet av makten och det specifika intellektuella privilegiet att säga Nej till alla de världsliga makterna.

Ur Liberation 31 mars 1983

Förkortad version

Översättning från franskan: Göran Greider

FOUCAULT OM DEN INTELLEKTUELLE

I allmänhet menar jag att de intellektuella - om denna kategori existerar, eller om den alltjämt bör existera, vilket ingalunda är säkert, kanske inte ens önskvärt - måste ge avkall på sin traditionella profetiska funktion. - Och då tänker jag inte bara på deras pretention att kunna förutsäga vad som kommer att ske, utan på den lagstiftande funktion de så länge trängt efter att få uppfylla: "Se! här är vad som skall göras; se! här är det riktiga, följ mig. Se! här finns, mitt i den upphetsade förvirring ni alla befinner er i, en fast punkt; den finns här, där jag står." Den grekiske vise, den judiske profeten och den romerske lagstiftaren utgör nästan överallt de modeller som hemsöker dem som i våra dagar lever av att tala eller skriva. - Jag drömmer om en intellektuell, som upplöser självklara sanningar och universalförklaringar, om en intellektuell som mitt i de ögonblickliga situationernas tröghet och tvång spårar upp och visar på de svaga punkterna, öppningarna eller kraftfälten, om en intellektuell som oav-

brutet flyttar sig och inte alltför bestämt är klar över var han kommer att befinna sig eller vad han kommer att tänka en bit in i framtiden, eftersom han är alltför upptagen av nutiden; jag tänker på en intellektuell som, överallt där han befinner sig på genomresa, bidrar till att ställa och söka få svar på frågan om revolutionen verkligen är värd besväret (och vilken revolution och vilket besvär), eftersom det måste vara en förutsättning att endast de som accepterar att riskera sina liv för att genomföra den kan svara på den frågan. - Vad sedan alla klassificerings- och programfrågor anbelangar (frågor av typen: "Är du marxist?", "Vad skulle du göra om du hade makten?", "Vilka är dina allierade, och vilka håller du med?") - så är det frågor som i högsta grad är sekundära i förhållande till den fråga jag just har pekat på: ty den är själva vår tids fråga.

Ur Le Nouvel Observateur no 644

Sociologens skratt

- om social psykoanalys av de intellektuella

DONALD BROADY

Från en sociologisk utkikspunkt finns det inga "fria" intellektuella. Den som är intellektuell är ofri såtillvida att han är underkastad de intellektuella fältens dominansförhållanden. Den som står fri i förhållande till de intellektuella fälten är ingen intellektuell i sociologisk mening (vilket inte hindrar att han kan vara en "intellektuell" i betydelsen en självständigt tänkande människa; men han är då hänvisad till att tänka ensam eller tillsammans med några likasinnade och kan inte räkna med att bemötas som en som räknas).

Åtskilliga intellektuella uppfattar sociologiska undersökningar av det intellektuella livet som olustiga, som pessimistiska, reduktionistiska, deterministiska. Den inställningen är knappast försvarbar. Visserligen finns det sociologi som är deterministisk och reduktionistisk i dålig mening, och även god sociologi är per definition "deterministisk" såtillvida att den handlar om sociala determinationer och "reduktionistisk" såtillvida att den gör anspråk på att uttala sig om det sociala och inte om allt möjligt annat.

Pierre Bourdieu har myntat uttrycket "social psykoanalys" eller "socioanalys" om det slag av självreflexion som även forskaren bör underkasta sig. Tag som exempel boken om det franska universitetsfältet, *Homo academicus* (1984), ett led i hans utforskande av utbildningssystemet, men också ett led i utforskandet av universitetslärares och forskarens egen verksamhet.

EN ANTIBIOGRAFI

En sida av Bourdieus företag är alltid "självbiografiskt", dock i en ovanlig bemärkelse. Självt kallade han i en

intervju i samband med utgivningen sin bok en "anti-biografi": ty biografier är ofta ett sätt att bygga sig ett mausoleum, som ofta nog är ett kenotafion (en sarkofag som inte innehåller den dödes kropp). Den mest intima sanningen om vad vi är, den som vi har svårast att tänka, är inskriven i objektiviteten av de positioner som vi intar och intagit i det förflutna, samt i dessa positioners hela historia. Nu har jag, fortsätter Bourdieu, placerat in universitetsmänniskan i hennes eget fält. "Homo classificateur har tack vare mig - och mig själv inräknad - inplacerats bland sina egna klassifikationer. Det finner jag mycket roande. Jag tror att min bok kan framkalla mycket skratt. Också."

Så snart han utnämnts till Raymond Arons efterträdare på stolen i sociologi vid Collège de France började Bourdieu intressera sig för invigningens sociala och historiska villkor, och han har skrivit en serie texter om installationen och institutions- eller institueringsriter. Självt hävdar han att detta skett av självbevarelsedrift: -Invigningen hade kunnat göra slut på mig, det hade kunnat bli un *achèvement* (fullbordan, avslutning, dödsstöt). Följdriktigt valde Bourdieu att ägna sin installationsföreläsning vid Collège de France i april 1982 åt en sociologisk analys av installationsföreläsningen.

KAMP FÖR INVIGNING

Bourdieu's syfte är inte att agera domare. Hans kartläggning av fältets struktur och de möjliga banor det inrymmer går inte ut på att pådyvla alla universitetsprofessorer simpla karriärintressen i gängse mening. Redan i tidigare undersökningar har Bourdieu

noterat, att vad som ofta beskrivs som karriär i själva verket är en kamp för invigning utkämpad i en intellektuell värld dominerad av kamp mellan auktoriteter vilka gör anspråk på monopol över kulturens legitimitet. Och, för att vidga perspektivet till internationella jämförelser: det som kallas nationella kulturella värden kan ofta ledas tillbaka till de olika nationella elitskolesystem vilka frambringar de människor som är auktoriserade att definiera den legitima kulturen. Skillnader mellan så kallade "tankeskolor" kan därför ofta återföras till skillnader mellan skolor i en mer prosaisk mening,

Tag de välbekanta trätorerna om kvantitativa metoder versus kvalitativa, hårddata versus mjukdata, "makro" versus "mikro", amerikanska versus kontinentala läromästare! Dessa strider framställs inte sällan som en tävlan där "vetenskapssynerna" blir mytiska storheter, Jättarnas kamp mot Gudarna, högt ovan den människornas värld där forskarna lever sina liv. Om vi istället ser forskning som praktik, bedriven av människor av kött och blod, så finner vi helt enkelt olika sociala grupper, som byter och strider om symboliska och materiella tillgångar. Vetenskapsteoretiska ståndpunkter blir begripliga först när vi funderar över vilka sociala grupper som befolkar forskningsfältet och hur detta skapas; dagens frontlinjer är i hög grad ett resultat av utgången av tidigare konfrontationer mellan sociala grupper.

MISERABEL SOCIOLOGI

Paradoxalt nog brukar samma intellektuella som hårdnackat avvisar sociologiska analyser själva hänge sig åt

den mest miserabla spontana sociologi. De drar sig inte alls för att tala om de sociala villkoren för den intellektuella verksamheten, men då i termer av undantag och beklagliga avarter: visst finns det kolleger som bildar kottier, borstar varandra på ryggen och hämnas på fiender, men dessa tillhör inte de verkliga intellektuella som enbart tjänar sanningen, konsten, friheten.

När vi i olika sammanhang presenterat en liten studie av det svenska litteraturkritiska fältet, har författarna sagt att det är bra att vi ger oss på kritikerna och deras ljusskygga hantering, medan kritiker tyckt att våra analyser stämmer bra på lurkarna till kulturredaktörer, vilka i sin tur ansett att vi givit en utmärkt beskrivning av deras kollegor på konkurrentbladen. Ingen känner igen sig själv.

Vi vill kanske alla helst se saken så, att det bara är medmänniskornas tankar och göranden och låtanden som beror på något. De tänker som de tänker för att de har en viss familjebakgrund, tillhör en viss grupp eller tillfredsställer vissa egenintressen. Mina egna ståndpunkter däremot omfattar jag för att de är sanna.

Texten har hämtats ur Donald Broaddys arbetsrapport Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi. (1989:2. UHÅ.FoU.) Thèlème har, med författarens godkännande, pusslat ihop denna artikel av utbrutna delar.

En liknande text återfinns i boken Att tänka annorlunda, utgiven på Symposium förlag våren 1990.